

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Vita Et Institutio S. Ignatii Societatis Iesv Fvndatoris.
Libri Qvinque**

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1665

Lectori.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10840

LECTORI.

SOCIETATIS Historiam dum scribo, nomen exsoluo quod Publico debet, supputandarum interdum rationum collatae in populos operae; quod etsi arbitrarium est, iis ordinibus qui Deo, ac sibi sat habent viuere; quibus tamen salus incumbit aliena, necessariò videtur impositum; & inde quidem Societati praecipuè, quòd ei abortu informandae, augendaeque; tum exercendae, atque occupandae, suas Populi omnes iunxere operas. Patrem illi dedit Hispania: eandem Parisiis Gallia, velut matre concepit vniuersitate: nascituram animam afflauit Italia, cum à Paulo III. cooprata est in album ordinum Religiosorum: mox ab Lusitanis, Apostolorum censa nomenclatione primos fundendi se latius aditus inuenit: exin Germania, iam quasi adultam, & bello maturam, cum haeresibus illorum temporum commisit; Asiatici demùm Indi, & Africae regna, & America utraque, superstite adhuc Ignatio exceptam, in campos miserunt, in quibus dum saecula fluerent, sementem faceret, eamque haud parcius proprio sanguine quam sudoribus rigaret. Sic praeter officium, finis sibi à Deo propositi, eius item seruitij iure quo se omnibus deuouit, planè videtur stans temporibus debere cum iis ratiunculas suas subducere, & accepti, datique, iustum iis examen probare; ad haec indidem nobis compendium duplex, historiae simul, & apologiae: nec enim desunt, & absque numero Haeretici, & magno Catholici, quorum linguis & calamis in contemptum, & inuidiam vocatur. Est qui laceram & incompositam; est qui etiam noxiam; qui sensim defluam; qui sibi iam minimè similem repraesentat; atque

que ut talis (quod auertat Deus) minimè sit, sunt qui talem conentur effingere, atque ut olim sui, Hieronymum in Palestina æmulis duas in Gallia pari sanctitatis & doctrinæ laude; Francisci, & Domini familias; ita nunc Societatem nostram libenter cupiant texendis sportis, & olusculis rigandis, sacra ministeria mutare, quibus publicam alit pietatem, & cellæ angusto circumscribi; ubi neminem spectans, nullius & ipsa spectaculum, viuis (ut scitè Nazianzenus) aut mortua, vel sibi dumtaxat vni viua, vulgo nusquam occurat maledico, aut vulgi nusquam maledicentia, dignum satis argumentum appareat: tunc quidem pro illa minimè opus foret defensionibus quandoque, & rationibus, certum ius verumque armari. Atenim prodigus sui Deus, nec Solem concludi latebris voluit, nec tam turbulentis Reip. Christianæ rebus, tantæque necessariæ opis penuriâ, in priuatos vsus, & solitariam quietem nouum hunc ordinem vocauit; sed in commune subsidium, & commoditates publicas, Infidelium errori, Hæreticorum perfidiæ, malignitati morum, ac temporum illum opposuit: ex quo fieri non poterat, ut aduersariis caret, & in arenam missa, cruentas in se Cacodæmonum manus non verteret, à quibus (Deo labores fortunante) tot prædas partim extorquebat, partim auertebat. Neque verò me nomen fallit; dum historiam simplicem, apologiam vocare excidit; ut enim Zenonis, motum omnem negantis subtiliores argutias, mouendo sese Diogenes retudit, sic ad refellendos, si qui forrè negabunt religiosæ familiæ, quam profiteretur pietatem, atque industriam; longè omni conatu, & impressione disputandi, apud recti amantem, validior sit gestorum narratio, quibus tantum probatur, quantum re ipsa gestum ostenditur; quam depellendæ calumniæ formam Societatis parens Ignatius, inde à principio adhibuit, criminofam illi ab Sorbona, iniustam censuram, expuncturus, (quam tamen haud multo post eadem abrogauit) fœlicitiùs utique alia quauis refutatione, & patrocinio. Collectis siquidem quæ à præcipuis Europæ urbibus de Societate acceperat, quibus æquè fructuosa, & religiosa laudabatur, impressam illi minus religiosæ, imò & noxiæ maculam eluit, qua præter omne ius Viri sapientes, sed falsò imbuti, eam fœdauerunt. Ad hæc spero nec leui fore solatio, nec præsidio debili, Societatis hominibus, spectare coram velut in tabula, maiorum effigies, vittutum merita, &

sudorum fructus, ut eorum æstimatione, ad imitandum accendantur; aut si qui ab illo virtutis heroicæ tam excelsæ gradu, se longè positos senserint, quem illis notat Societas; humili saltem viri valdè sancti (quem diu Ignatius à Confessionibus habuit) Patris Eguixæ exemplo, profiteantur se inter homines tam pretiosi spiritus, perinde censerent, ut in summâ grandi probatissimæ ex auro monetæ, paucos non ita legitimi pōderis nummulos. Accedit quod habituri sunt in ministerio quolibet, ac statu, quorum se factis inflamment, ac stimulent, tum multos numero, tum laude insignes, ex quibus semper ob oculos positus, apographum ducant absolutissimæ virtutis. Sic illud non incurrunt, quod seris Adami posteris Philo credidit euenisse, ut eò parciùs retinuerint de illo perfectæ indolis, & naturæ flore, quem fons ille caputque mortalium alebat; quò illos ab ea generis sui stirpe longiùs sæcula tulerunt. Ad eum, inquit, fere modum, quo catenam è magnete pensiles annuli, ut ab eo descendunt; ita minus de illa excipiunt latente animâ, quæ fusa ex magnete, suo quemque gradu suspendit vniuersos; sic planè homines iisdem spatiis, quibus recedunt ab Adamo, naturæ robore sensim destitui; & esto iis sic usu veniat; sed hic vice versâ hæc ipsa nobis ætatum longinquitas, etiam lucro cedit, quod primigenius instituti, & Ignatij vigor, exemplis illustrioribus, sempèrque recentibus incitatus, transfundendus sit in nopotes; ut fluij ingentes vberiore tument aquarum agmine, quo excipiendis in decursu riuus, longiùs prouehuntur. Certè æquè in votis Indorum Apostolo B. Xauerio nihil fuit, quam ut nominatim de suis illis cognosceret fratribus, & quotidianis eorum rebus, quos in Europâ reliquerat; quare inde Romam ad eos scribens; oro, aiebat per Deum immortalem, nostrum de singulis fieri à vobis certior, ut postquam de illis facie ad faciem iterum videndis sperare nequeo, eos saltem in ænigmate videam. Ardebat scilicet vir sanctus de illis rescire non tam ad suos, utcumque labores nunciis leuandos, quam factis domesticis incitandos. Ex iis deindè quæ ab Ignatio, vel amicis cognorat, discebat Societatem suo pretio æstimare, & condigno amore parentem prosequi; si minùs prole numerosa, saltem eximia, fortunatam. Sermonem, inquit, de nostra societate ingressus, neque loquendi, neque scribendi exitum reperio, sed vel nolentem, huic sermoni, atque Epistola,

stolæ, finem ponere, nauium festinatio me cogit. Clausulam autem nullam inuenio accommodatiorem quam ut illud profitear, si oblitus vnquam fuero tui Societas I E S V, obliuioni detur dextera mea.

Non dissimili euentu, maiorum nostrorum acta egregia hic legi poterunt, quæ suis ideirco sic locis digeram, ut non sparsis disiecta membris, & quasi lacera; sed quoad feret annorum ordo, vnum apta in corpus & integra reponam.

Nec tamen propterea suspectum me velim cuiquam fieri, styli ad gratiam famamque subornati, & pulchra solùm quantulacumque sunt, reddituri, quibus hætenus diuina bonitas Societatem commendauit, dissimulatis interea, defendendo, celando, eleuando, si quæ interdum inciderint, grauiam, leuiam, siuè intra recti lineas trunca, & mutila; siuè extra rectum perperam egressa, quibus formosam parentis faciem, deformes nonnunquam filij deturparint. Mihi pridem id certò constitit, tot hominum millia, etsi magno primum delectu conscripta, maioribus studiis, curisque educata, haud tamen successus feliciores habitura; quam aut vastæ illæ in cœlo mentes; aut in terrâ lecti, ab Christo Apostoli; eæ quidem à Deo simul, & conditæ, & sanctimoniâ insignitæ, & naturæ donis & Gratia diuites; hi verò Christi pollice formati; primis tamen illis stipantur inferi; ex his autem prolapsi sunt aliqui; vnus etiam præceps iit; & planè, omnis in Ecclesiâ professio fictos habet, inquit Augustinus, nec est religiosum institutum tam adulescens, ac vegetum; tam custoditæ, sanæque regulæ, quod cum lobo sanctissimo non profiteatur, rugæ meæ testimonium dicunt contra me. Hoc est, Gregorio Magno interprete, rugarum instar eadem ex eute, Versipelles, & Prothei qui religiosos simulant, & profanos viuunt. Verùm hæc etiam quæ carpit historia, ut magis volentibus quam abuti, plurimum conferunt; nam & syrtes, & scopulos monstrarunt incauta naufragia, quibus deindè, notata in cartis maria, cautas postmodum nauigationes, & magna ex parte tutas præbuerunt, dum ex paucorum exitio omnes erudiunt; haud prorsus aliter dum signat historicus, qua disiecti, fractique alij; salutaris clamore posteros admonet, alias captent auras, cursus alios teneant; si velint casus similes declinare. Iam si spectetur disciplina

quam hominum coetus vnâ vicæ lege, ac formâ colligatus ex obseruatis ducit auorum successibus, clarum est eorum defluxu, damnisque non minùs proficere, quam eorum recordatione, quibus olim crescens sublimem in locum conscenderat. Docet enim nos de multis experientia, vt prudentiæ mater, sic temporis filia, ad quæ solitaria meditatio non pertingit; vtque fastorum correctio, & emendatio temporum, de mutationibus nascitur, haud quidem biennio . trienniove obseruatis, sed inspectione collectis annorum complurium; sic habet suos gubernatio quælibet regendi canones, & effata, quæ constare sat certò non possunt, nisi prudenti qualicumque euentus, boni, aut secus, examine castigantur; quem vera præcedentium annorum historia repræsentat. Hæc ergo ratio cum fide iuncta, quam publico debent historici, apud me id ager, nihil vt referam, nisi valdè probatum; nihil quod referri conueniat, sileam, qualecumque id tandem futurum sit.

Verùm enim verò Societatis historia, res complexura tam multas, tam varias, locisque gestas inter se tam dissitis, necessariò confusa exeat, aliâque officiant aliis, nisi eas ordo perspicuus secernat: Is verò optimus & concinnior cæteris visus est, quem quadripartita orbis diuisio, rebus vnaquaque in parte ab Societate gestis commodabit; sed primam hanc reliquarum basim subiiciendum operi censi, & occupandam iis tantum narrandis, quæ Ignatij ortus decet progressus, & merita spectarent, vt sacræ auctor familiæ singularem, ac primum iure obtineat in monumentis eius locum; ad hæc, Ignatij filios paternis ex moribus fingi, eiusque vestigia premere, quibus si alia miscerem, quæ dum vixit complura & dissimilia contigerunt, omninò distractum vanesceret pulchrum illud, ac decens, quod grata cum toto consuevit patrium articulatio reddere, vnde nec illa præterij, fortassis leuia, & tenuitatis præiudicio tacenda, quæ antiqui scriptores, de illo excidere passi sunt: Ribadeneira, Orlandinus, Maffei, aut suo æuo sensere minùs oportuna. Si enim homines ad reipublicæ commoda, & gloriam nati, curiosum quemdam relinquunt posteris ardorem, cognoscendi qua oris specie, quo essent corporis habitu, dum viuerent; & eruderantur è parietinis veteribus eorum imagines, ac si desunt ex quibus ad viuum exprimantur, excogitantur saltem ad veri similitudinem, illorum
genio

genio, famæque conformes, quo maius, ut equidem arbitror, nullum est felicitatis specimen quam semper omnes, scire cupere qualis fuerit aliquis. Aiebat Plinius. Hoc autem haud paulò certius ex historia habetur, faciem vultusque hominum referente, quam ex coloribus, vel cælo vnam corporis vmbra reddentibus, dum stylus narrantis, fato pridem defunctos, tot modis in lucem reuocat, quot eorum præclara merita recenset. Iam sicut tabula exquisitè, de viuo & spiranti ducta, lineam habet nullam, ac neque apicem superuacaneum, modo ex archetypo venerit, sic in virorum præstantissimorum scribenda vita, minutia quædam, per se alioqui vix oculo dignæ, suum tamen ingens, ex eo momentum obtinent quod totius cuiuspiam excellentissimi corporis pulchritudinem absoluunt, ac decorant. De Ignatio quidem si agitur, P. Ludouicus Gonzales, cum eo versatus, obseruatis, quoad licuit distinctè, & ex proposito, dictis illius, factisque singulis, demum redux in Lusitaniam Regi Serenissimo Ioanni sanctè professus est; repositam animo tantum Ignatij memoriam (qualem sibi illius obseruatio diligens reponebat) plus sibi ardoris ad omnem vitæ sanctitatem, lectione quauis, aut meditatione contulisse. Alij etiam qui testari de rebus iuebantur, quas in eo vidissent, tam dulci ac tenero sensu illas reuocabant, vt multis cum lacrymis beatos se dicerent, quod magisteria virtutis de tanto exemplari haurire potuissent: nobis autem quos ordo nascendi, tantis ab ipso semouit spatiis, quid restat, nisi vt illum in auersa, sed quam fieri potest eius simillima, spectemus imagine, in eorum, inquam, enarratione quæ de illo nobis maiorum fides simplex, & candida transmissit. Et hos quidem ad summam virtutem aculeos æquum sit nobis à quouis subiici, quem coram spectauimus instituto nostro perfectè insistere; sed longè iis impares quibus nos pungit Ignatij sanctitas: vt enim ipsemet, agens cum Iacobo Lainio dictitabat, quos statuit Deus sacrorum ordinum auctores, iisdem planè viis ad metam solet deducere, quas cupit eorum posteros tenere; & hoc esse discrimen inter excellens autographum & expressam ex eo imitationem. Hoc tamen haud mihi assumam, vt veteribus de illo testimoniis interferam aliquid minoris auctoritatis ac ponderis, nempe omnia ex primis hausturus fontibus, ex quibus habuimus quæcunque à primis

Societatis initiis in lucem data sunt ; ab recentioribus vero nihil. Ex primis dixi , & antiquissimis , Petri Fabri , Jacobi Lainij , Simonis Rodericij , Petri Ribadeneiræ , Ioannis Polanci , Ludouici Gonzales , Hieronymi Natalis , Oliuerij Manarei , Jacobi Mironis , Edmundi Augerij , Hannibalis Codreti , Jacobi Gufmani , & eiusmodi virorum , tantorum ac talium manuscriptis , qui vitam cum illo aliquandiu egerunt ; ex literis item in multa spissaque volumina compactis ; ex iisdemque auctoritatibus quæ ab quinque , & septuaginta supra sexcentos iuratae sunt testibus , cum de illo est actum in sacra diphtica referendo ; meo demum hoc primo in opere , licere id mihi putabo , quod sibi Gregorius Magnus faciendum putauit , fluuiorum in morem obliquos sinus præterlabentium ; nam sic illos implent , vt ab cursu tamen quem inierant recto , non deuiant ; ita vbi forte res coget à proposito digredi , non errabo ab scopo summaque argumenti. Cythara , inquit Augustinus , non solis constat , quæ sonos edunt musicos fidibus ; aliis quoque aptatur partibus , per se mutis , sed canoras fides tendentibus , & sua quodammodo consonâ operâ ad cantum iuuantibus ; Non dissimili modo , inquit ille , humana quædam , diuinis suis Prophetæ intexunt , quæ apertè licet Christum minimè sonent , illum tamen arcanè , intusque cum iis consonant , quibus artificiosè illigantur , quod in aliis itcm necesse est fieri , in quæ stylum diuertet occasio , vt in exercitiis spiritualibus ; in aduersis Societatem vexantibus ; in tutela qua semper Augustissima Deiparens Societatem nostram dignata est ; in integrandem instituti forma de qua tertij libri priore parte agendum fuit. Quæ quidem omnia vt effecta causis , & occasionibus ita sunt connexa , vt non obscure etiam Ignatium loquantur ; præterquam quod enim de illo agunt , veruit iusta necessitas propulsandæ ab illis obrectationis , ea prætermitti ; quod historico non planè rustico nemo iudex æquus vitio dederit. Præsertim vero circa Societatis ideam eodem fermè diuersi prospectus iudicio , vel traduci solitam vel laudari quo duos olim philosophos , sic solem non nemo dixit intuitos , vt Pythagoras Deum , Saxum Anaxagoras pronuntiauerit. Si vnde aliquò figitur oculus , eò inde defigi posset , & ratio ad inuestigandum propius quod procul oculus intuetur ; haud quaquam eò deuenissent animales quidam Philosophi , vt errantes stellas , pro
animam

Max Tyr.
serm. 9.

animantibus haberent, & Coelum pro stabulo; sed molè potius cælestium corporum spectata, eorumque consensu, & ordine, ac raris per illa stellarum flexibus, virginum instar choreas ducentium, vt loquitur Philo; sapientiæ artificis diuinum ingenium, & potentiam conditoris, venerabundi suspexissent: quæ tantis, tam vastis molibus, celeritatem expeditam, & rapidam addidit, motusque aded inæquales & diuersos, tam certa, perpetuæque constantia firmavit. Pari modo Religiosam familiam, si quis procul tuens, concipere animo valeat, illam diuino consilio, manûque delineatam, & fundatori (vt olim Dauidi templi descriptio) traditam; atque ipso ex fine scopoque illius penitus colligat, destinata in illum præfidia, & vias quàm conuenienter sapientissimus opifex dispensarit; de partium verò eleganti consensu, fabricæ totius præstantiam si attendat, & æstimet, profecto de illa haudquaquam tale iudicium is ferat, quale fert de opere tessellato, qui tam angusta est videndi facultate, vt præter vnum ex iis tantummodo ex quibus confertum est lapillum videre nequeat. Hic enim vt pulchrè Augustinus *vituperaret artificem, velut ordinationis, & compositionis ignarum, eo quod varietate lapillorum perturbatam putaret, à quo illa emblemata in vnus pulchritudinis faciem congruentia, simul cerni collustrarique non possent.* Atque his planè ipsissimis oculis intuitus est Societatem Caluinista Lermæus (vt eiusdem farinae reliquos fileam) qui damnatis primum eius consiliis quod actuosæ, & contemplaticis sancta studia copulasset, quarum alteram sectari philosophi veteres satis hobuissent, ad extremum subdit; *sola Societas Iesu professionum serenitatem, amantitatem, disciplinam, laxitatem, paupertatem, opes, vsus, abusus complexa est.* Igitur mihi explicatius aliquanto scribendum id fuit, quod, vt deinde clarum fiet, obiectum solummodo oculis, vno sui conspectu tueri se poterat. Hinc illa redibit ad Ignatium laus quam Nazianzenus ait ex opere in artificem redire, dum palmatis illius operis excellentia demonstratur.

Enthani de
orig. err. c. 5.

l. 1. de ord.
c. 1.